

Ե Ր Ա Ջ Ն Ե Ր Ը

II.— ԻՆՁ Է ՔՈՒՆ Ը

Նախընթաց յօդուածով մը տուած էի Ֆրոյտի հոգեվերլուծական տեսութեան հիմնական մեկնակէտերը: Վիեննացի բժիշկը իր այդ նոր տեսութեամբ ջանացած է բացատրել մարդոց հոգեկան աշխարհի շատ մը խորհրդաւոր երեւոյթները՝ երազը, ջղային և մտային հիւանդութիւններու ծագումը և զարգացումը, եայլն:

Երազներու ֆրոյտեան մեկնութիւնը չափազանց ուշագրաւ է: Այդ մասին արտայայտուելէ առաջ անհրաժեշտ է ծանօթանալ քուէի մասին արդի գիտական տուեալներուն:

Քուէն՝ իբրեւ կենսաբանական երեւոյթ

Կեանքը գործունէութեան և հանգիստի կանոնաւոր ճօճում մըն է, ամէն ապրող էակի քով: Գործունէութիւն կը նշանակէ ուժի սպառում, նիւթի, մարմինի մաշում: Հանգիստը կուգայ ուրեմն կազդուրելու յոգնած մարմինը, վերականգնելու սպառած ուժերը:

Քուէն՝ հանգիստի բնական, ամբողջական, կատարեալ ձեւն է: Ան կ'ընդհատէ ոչ միայն մարմնի ֆիզիքական գործունէութիւնը, այլ ուղեղի զգացական-գիտակցական բոլոր ապրումները: Քուէն կը պարզուէ թարմութիւն, յոյս և ուրախութիւն: «Քուէն այն է մարդ էակի համար, ինչ որ լարումը՝ ժամացոյցին համար» ըսած է Դօփէն-հաուէր:

Կենդանական աշխարհի բոլոր տեսակները, առանց բացառութեան ենթակայ են քուէի պահանջին որ այնքան աւելի շեշտուած և խոր է, որքան կենդանին աւելի բարձր ընդունակութիւններով օժտուած է: Կենդանիները աւելի գիւրութեամբ կը տոկան անօթութեան կամ ծարաւի, քան թէ անքնութեան: Բռնի միջոցներով անքուն պահուած քառամսեայ շուներ քիչ ատենուան մէջ մեռած են:

Քուէն, սակայն, ոչ թէ կը կասեցնէ մեր ներքին կենսական գործողութիւնները, այլ պարզապէս կը դանդաղեցնէ, անհրաժեշտ նուազագոյնին կ'իջեցնէ զանոնք: Բոլոր օրկանները կը շարունակեն աշխատիլ բայց համր, թոյլ ընթացքով: սրտի բարախումները, թոքերու ելէէջը, ստամոքսի և աղիքներու կծկումները կը դանդաղին, ներքին բոլոր գեղձերուն արտահոսումները կը նուազին: ջղային դրութեան հակազդեցութիւնները նոյն թափը չունին: Բլիշներու ներքին այրումները կը թուլան: «Քնացողին վրայ ձիւն կը տեղայ» կ'ըսէ գաւառական առածը:

գունի քնախօսական պատճառները

Քունի երեւոյթը բացատրելու համար մինչ ցարդ մէջտեղ դըր-
ուած են քանի մը տեսութիւններ, որոնք միշտ կարելի չէ փորձով
հաստատել:

1. Ուլիդի արեան քանակութիւնը կը պակսի.— Բացայայտ է
որ քունի երեւոյթը անուրանալի առնչութիւն մ'ունի մեր ուղե-
ղային կեդրոններու հետ: Մեր ուղեղը այն ատեն միայն իր առաւե-
լագոյն արդիւնքը կուտայ, երբ ոռոգուած է առատ և սննդառատ
արիւնով: Անարիւն միացող ուղեղին բոլոր իմացական յատկութիւն-
ները կը տկարանան: Հիւանդներու, վիրաւորներու, անարիւններու
ուշաբարձութիւնը կը բացատրուի անով որ իրենց սիրտը բաւարար
արիւն չի կրնար զրկել անոնց ուղեղին:

Այս իրողութիւններէն մեկնելով, կարգ մը գիտուններ կ'են-
թագրեն թէ քունի պահանջը կը ծնի մեր մէջ երբ ամէն իրիկուն
ուղեղի մէջ արեան քանակութիւնը կը պակսի: Բայց այս տեսու-
թիւնը շատ հաւանական չի թուիր: Ծիշտ է որ քնացող գանկերու
ուղեղը անարիւն կը թուի ըլլալ, բայց ասիկա քունի պատճառը ըլ-
լալէ աւելի, անոր հետեւանքն է:

2. Քունը իբրեւ հետեւանք ուլիդի թունաւորման, յոգնու-
թեան.— Մկանային յոգնութիւնը և ուղեղային յոգնութիւնը վերա-
դրելի են նոյն պատճառին: Ուէ գնդեր, ուէ օրկան երբ կ'աշխատի,
կ'այրէ իր մէջ ամբարուած սննդական տարրերը. այդ այրումէն
յառջ եկած աւելորդ, թունաւոր նիւթերը աստիճանաբար կը խռ-
նուին, կը խճողուին ըջիջներու շուրջ ու կը խանգարեն անոնց բնա-
կանոն փոխ-յարաբերութիւնները: Ահա այդ վիճակն է որ կը կոչուի
յոգնութիւն: Ատիկա կ'ազդարարէ մեզ վերջ տալ աշխատանքին որ-
պէսզի արիւնը գայ, քչէ, մաքրագործէ այդ աւելորդ թունաւոր տար-
րերը:

Նոյն երեւոյթը և մեր ուղեղին մէջ: Ամբողջ ցերեկի գործու-
նէութեամբ ուղեղի ըջիջները կը պաշարուին աստիճանաբար այրու-
մի, տարբազագրութեան տարրերով: Դիշերը ուղեղը՝ թոյներով յա-
գեցած է. այս վիճակը կը ստեղծէ քունի պահանջը: Դիշերային հան-
գիստը կոչուած է այսպէս մաքրագործելու մեր ուղեղային դաշտը
բոլոր խճողուած թունատարրերէն:

Հետեւեալ փորձը աւելի ուժ կուտայ այս տեսութեան: Երկու
Փրանսացի հետախոյզներ, Փիէրոն և Լըժանտը բռնի կերպով ան-
քուն պահուած շունները սպաննելէ յետոյ, անոնց ուղեղի մէկ լու-
ծոյթը ներարկած են թարմ շուններու ողնուղեղին մէջ. անմիջապէս
այս վերջիններն եւս ի յայտ բերած են յոգնութեան և քունի նշաններ:

Յոգնութիւնը, ինչպէս քունը, մարմնոյ մէկ ինքնապաշտպանութեան հակազդեցութիւնն է որ կոչուած է կառավարելու մեր օրկանական գործունէութիւնները:

Այս տեսութեան կարելի է մտեցնել Տիւպուայի վարկածը որ հետեւեալն է: Ամէն իրիկուն մեր թոքային փոխանակութիւնը կը նուազի. արիւնը աւելի նուազ քանակութեամբ թթուածին կը սփռէ մարմնոյ մէջ. թթուածինէ զուրկ մնացող ուղեղային բջիջները կը մնան բնածխային թթուի, կամ կաթնային թթուի միջավայրի մը մէջ, ինչ որ կ'արթնցնէ քունի պահանջը:

3.— Քունը իբրեւ արդիւնք ուղեղային բջիջներու ինքնամիոփումին. — Արթնութեան ատեն մեր ուղեղը նման է հեռագրական, հեռախօսական ամենաբարդ կեդրոնի մը: Իւրաքանչիւր մէկ ուղեղային բջիջ իր շուրջէն կ'արձակէ բազմաթիւ նուրբ թելիկներ, որոնք կը շօշափեն ուրիշ բջիջային թելիկներ: Ահա այսպէս կը ստեղծուի յարաբերութիւններու ամենասեղմ ցանց մը: Այդ ցանցն է որ կարելի կ'ընծայէ ջղային բոլոր զգայութիւնները, հակազդեցութիւնները, գաղափարներու զուգորդութիւնները:

Զգալ, մտածել, երևակայել կամ դատել կը նշանակէ ուղեղի մէջ կապել, քակել և դասաւորել բջիջային նորանոր, պարզ կամ բարդ ցանցեր:

Քունի ատեն սակայն ան մէկ բջիջ կը կծկուի. ինքն իրեն կը քաշէ իր բոլոր թելիկները որոնցմով չփման մէջ էր բջիջային տարբեր կեդրոններու հետ: Երբ բոլոր այդ յարաբերութիւնները խզուած են, գիտակցութիւնը այլևս կը դադրի գործելէ, ուղեղը կը հանգչի:

Այս տեսութեան կողմնակիցները կը յայտնեն թէ յոգնութեան վարկածը բաւական չէ բացատրելու քունը, քանի որ յաճախ կամքի ճիգերով կրնանք բոլորովին անհետացնել քունի պահանջը և երկար ատեն արթուն մնալ առանց յոգնութեան զգայութեան մը: Մինչ՝ բջիջային փոխկապակցութիւններու վերջին վարկածը կրնայ բացատրել այս, ինչպէս նաև այն պարագան թէ ինչո՞ւ կարգ մը էակներ ի վիճակի են օրուան ունէ մէկ պահուն քնանալու, մրափելու, վիճակ մը որ ձերունիներու քով յաճախագէտ է:

4.— Քունը ոչ թէ կրաւորական, այլ ներգործական երեւոյթ, ենթակայ մասնաւոր կեդրոնի մը. — Քունի մասին նորագոյն տեսութիւն մը զայն կը նկատէ բնազդ մը, որ ենթակայ է ուղեղի կանոնաւորիչ մէկ կեդրոնին: Այս վերջինը ջղային հակազդեցութիւններով կը ներգործէ արեան երակներու և ուղեղային արեւնախնուումին վրայ:

Կան հեղինակներ ևս որ քունը կը նկատեն պարզ հոգեբանա-

կան երևոյթ մը, արդիւնք ինքնաթեւադրութեան և ջղային վար-
ժութեան: Անշուշտ այս կարծիքը չի շօշափեր հարցի էութիւնը:

Վերոյիշեալ զանազան տեսակէտները ունին անշուշտ ճշմար-
տութեան աւելի կամ պակաս լայն բաժին մը: Լաւագոյն բացատրու-
թիւնը համադրութիւնն է բոլոր այդ կարծիքներուն: Գունը բնա-
խօսական վիճակ մըն է, ուր զանազան երևոյթներ, պատճառներ և
արդիւնքներ ընդելուզուած են:

Գունը՝ գիտակցութեան գլխատումը

Ինչ ալ լինին քունի դրդապատճառները, սա ստոյգ է որ ան
մարդու հոգեկան աշխարհը կը զատէ գիտակցութեան տիրապետու-
թենէն: Արթուն մարդուն քով գիտակցութիւնը իբրև կափարիչ մը
կը ծածկէ անոր ենթագիտակցական ներաշխարհը: Գունը կը գլխա-
տէ գիտակցութիւնը և կը ձերբազատէ մարդուն այդ թաքուն խոր-
քը, որ կը սկսի երազներու ձևին տակ յայտնուիլ և ձև աւնել:

Արթնութեան պահուն մարդու հարազատ իսկութիւնը անյայտ
է և դիմակաւորուած գիտակցութեան շարունեւում: Գունը մարդը
կ'ամփոփէ ինքն իր մէջ ու իրեն կը ցուցնէ իր իսկական դիմագի-
ծը, իր հարազատ բնութիւնը:

Երազները այսպէս պատահական, մտացածին պատկերներու
շարան մը չեն իրօք, այլ անոնք մեր թաքուն ապրումներուն, մեր
բնութեան պահանջներուն ցոլացումն են մեր մտքի քնացող մակե-
րեսին վրայ:

Երազները այսպէս կը ներկայացնեն մեծ կարեւորութիւն մար-
դուն իսկութիւնը ըմբռնելու, անոր ենթագիտակցական զսպանակ-
ները հետազօտելու տեսակէտով:

Ահա այս է պատճառը որ նոր հոգեբանութիւնը, և մանաւանդ
Ֆրոյտ բացառիկ ուշադրութիւն մը նուիրած են երազներու քննու-
թեան և մեկնութեան:

Այս մասին յաջորդիւ:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

«ՇԱՏԵՐՈՒ Դժմար բժիշկ փոխել ամէնէն սովորական եւ անկա-
րելոր բանն է: Այդպիսիները չեն խորհիր որ ե՞տէ մէկու մը չեն
կապուիր, այն ալ իրենց չի կապուիր: Փորձանքի պահուն ի գուր
պիտի փնտռեն անձնուէր բարկամ մը, որ ունենալով իրերու եւ ան-
ձերու փորձառութիւնը, իրենց չափ զգայ՝ վտանգը, վշտակցի ա-
նոնց, եւ որ, զանոնք այդ վտանգէն ազատելու համար, ամէն զո-
հողութիւն յանձն առնէ եւ մանաւանդ ընդունի անոնց կեանքը
փրկելու ծանր պատասխանատուութիւնը այն պահուն, երբ ան
վտանգուած է»: